

НАЦІОНАЛЬНА АСОЦІАЦІЯ
АДВОКАТІВ УКРАЇНИ

БЮЛЕТЕНЬ КОМІТЕТУ З ПИТАНЬ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ

за II квартал 2020 року
Випуск 3

ЗМІСТ

1. НОВИНИ КОМІТЕТУ	4
1.1. Публікація Бюлетеня Комітету за I квартал 2020 року	4
1.2. Участь Комітету в громадських обговореннях проектів нормативно-правових актів	4
1.3. Онлайн-зустріч Голови Комітету О. Поєдинок зі студентством	4
1.4. Участь Голови Комітету О. Поєдинок у засіданні робочої групи з підготовки комітетських слухань у Верховній Раді України з питань реформи юридичної освіти	4
1.5. Делегування представника Комітету для участі в установчих зборах із формування нового складу Громадської ради при Міністерстві освіти і науки України (авторський матеріал Владислава Власюка)	5
1.6. Співпраця з іншими комітетами НААУ	5
2. НОВЕЛИ (АКТУАЛЬНІ ЗМІНИ) РЕГУЛЮВАННЯ	5
2.1. Указ Президента України №210/2020 «Про вдосконалення вищої освіти в Україні»	5
2.2. Перелік спеціальностей, здобуття ступеня освіти з яких необхідне для доступу до професій, для яких запроваджено додаткове регулювання	5
3. ПРОЕКТ «ПРАКТИКА ОНЛАЙН»: ПЕРШИЙ ЕТАП	6
3.1. Загальна інформація про проект «Практика онлайн»	6
3.2. Підсумки першого етапу проекту «Практика онлайн».....	6
4. МАТЕРІАЛИ ДО ТЕМИ «ОСВІТА ДОРΟΣЛИХ»	6
4.1. Участь Голови Комітету О. Поєдинок у роботі круглого столу з обговорення проекту Закону України «Про освіту дорослих».....	6
4.2. Освіта дорослих як суспільна відповідальність та інвестиції в майбутнє (авторський матеріал Наталії Сороки)	6
5. ПУБЛІКАЦІЇ У СФЕРІ ДІЯЛЬНОСТІ КОМІТЕТУ	11
5.1. Рекомендації щодо впровадження змішаного навчання у закладах фахової передвищої та вищої освіти	11
5.2. Лист Міністерства освіти і науки України «До питання уникнення проблем і помилок у практиках забезпечення академічної доброчесності»	11
5.3. Публікації щодо реформування вищої юридичної освіти в Україні	11
6. ДОДАТОК	12

Відповідальний редактор Бюлетеню: Ольга Поєдинок

Редактори: Владислав Власюк, Ірина Гловюк, Наталія Сорока, Олександр Торбас

Контакти:

Комітет НААУ з питань юридичної освіти

Голова Комітету: Ольга Поєдинок

e-mail: o.poiedynok@mail.unba.org.ua

Заступник Голови Комітету: Віталій Власюк

e-mail: v.vlasiuk@unba.org.ua

1. НОВИНИ КОМІТЕТУ

1.1. Публікація Бюлетеня Комітету за I квартал 2020 року

Дата: квітень 2020

Місце: НААУ, м. Київ, вул. Борисоглібська, 3

Комітет підготував Бюлетень за I квартал 2020 року, у якому відображено: новини Комітету, авторські матеріали членів Комітету до тем «Карантин» і «Реформування юридичної освіти», а також огляд публікацій у сфері діяльності Комітету.

Бюлетень можна завантажити за цим посиланням:

<https://unba.org.ua/news/5498-byuleten-komitetu-z-pitan-yuridichnoi-osviti-za-i-kvartal-2020-roku.html>

1.2. Участь Комітету в громадських обговореннях проектів нормативно-правових актів

Протягом II кварталу 2020 року Комітет направив до Міністерства освіти і науки України свої коментарі, зауваження та пропозиції щодо таких проектів нормативно-правових актів:

- Положення про акредитацію незалежних установ оцінювання та забезпечення якості вищої освіти, розроблений відповідно до ст. 23 Закону України «Про вищу освіту» Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти. Позиція Комітету була підготована І. Гловюк.

Проект документа, який виносився на громадське обговорення, можна знайти за цим посиланням:

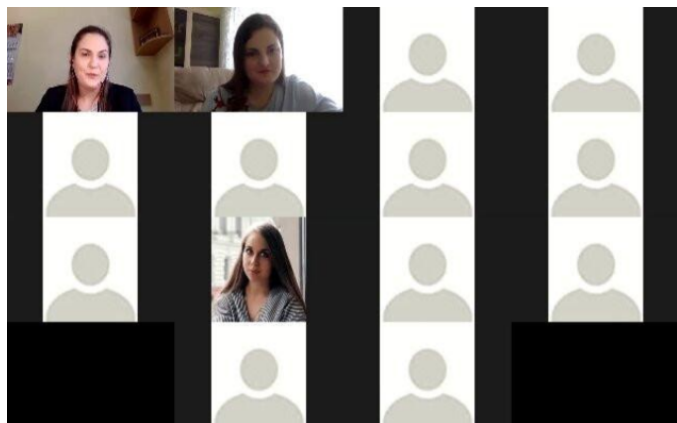
<https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennya-proyekt-polozhennya-pro-akreditaciyu-nezalezhnih-ustanov-ocinyuvannya-ta-zabezpechennya-yakosti-vishoji-osviti>

- Постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 17 липня 2019 р. № 684» щодо порядку атестації осіб, які здобувають ступінь фахової передвищої або вищої освіти, у формі єдиного державного кваліфікаційного іспиту. Над позицією Комітету працювали О. Поєдинок і О. Торбас.

Проект документа, який було винесено на громадське обговорення, можна знайти за цим посиланням:

<https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennya-proyekt-postanovi-kmu-pro-vnesennya-zmin-do-postanovi-kabinetu-ministriv-ukrayini-vid-17-lipnya-2019-r-684>

1.3. Онлайн-зустріч Голови Комітету О. Поєдинок зі студентством

Дата: 22 квітня 2020

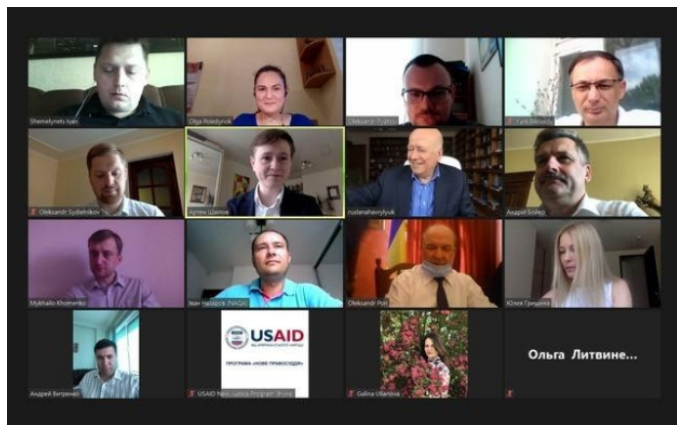
Місце: платформа Zoom

Голова Комітету Ольга Поєдинок провела онлайн-зустріч зі студентами Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Під час заходу, організованого профбюро студентів юридичного факультету КНУ, учасники обговорили вплив пандемії на міжнародне право, права людини та сімейні правовідносини, виклики на шляху реалізації принципу гендерної рівності в Україні та світі, проблеми сексизму та ейджизму, а також особливості організації практичної юридичної та дослідницької роботи в період карантину.

1.4. Участь Голови Комітету О. Поєдинок у засіданні робочої групи з підготовки комітетських слухань у Верховній Раді України з питань реформи юридичної освіти

Дата: 12 червня 2020

Місце: платформа Zoom

Голова Комітету Ольга Поєдинок взяла участь в онлайн-зустрічі робочої групи Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій з підготовки комітетських слухань на тему: «Реформування вищої юридичної освіти в Україні: проблеми і перспективи». Поряд із «традиційними» дискусійними питаннями проекту Концепції розвитку юридичної освіти (майбутнє спеціальності «Міжнародне право», наскрізна магістратура, можливість здобуття вищої юридичної освіти за межами денної форми навчання, підготовка правників закладами вищої освіти зі специфічними умовами навчання) обговорили проблеми дистанційного навчання під час здобуття вищої освіти за юридичними спеціальностями, пілотування єдиного державного кваліфікаційного іспиту для випускників магістратури, а також перспективи прийняття закону про вищу юридичну освіту.

Ознайомитися з проектом Концепції розвитку юридичної освіти можна за цим посиланням:

http://kno.rada.gov.ua/news/main_news/75465.html

1.5. Делегування представника Комітету для участі в установчих зборах із формування нового складу Громадської ради при Міністерстві освіти і науки України (авторський матеріал Владислава Власюка)

Активісти проти участі представника адвокатури у громадській раді при МОН

Ініціативна група з формування нового складу громадської ради при Міністерстві освіти і науки не допустила до участі у конкурсі представника Національної асоціації адвокатів України. Зокрема, Микита Андреев, нинішній голова Громради та ініціативної групи, зауважив, що «асоціація не є інститутом громадянського суспільства в розумінні п. 6 Типового положення, затвердженого постановою КМУ №996», і взагалі, йдіть до суду доводьте свою позицію.

На думку ж представників адвокатури, НААУ має всі притаманні інститутів громадянського суспільства ознаки. Більше того, саме НААУ вже тривалий час плідно співпрацює з МОН у питаннях якості юридичної освіти. Участь у новій громадській раді є логічним кроком і додатковим форматом співпраці.

Наразі тривають консультації для прийняття остаточного рішення щодо допуску представника НААУ до участі у формуванні нового складу громадської ради МОН.

1.6. Співпраця з іншими комітетами НААУ

У рамках співпраці Комітету з питань юридичної освіти з іншими комітетами НААУ протягом II кварталу 2020 року відбулися такі події:

- 8 квітня 2020 року Голова Комітету Ольга Поєдинок провела у Вищій школі адвокатури НААУ вебінар на тему: «Сексизм на роботі та поза нею: ідентифікуй і протидій», що також знаходиться у фокусі уваги як Комітету з питань юридичної освіти, так і Комітету з питань гендерної політики;

- 22 червня 2020 року Голова Комітету Ольга Поєдинок та Заступник Голови Комітету Віталій Власюк взяли участь у прес-брифінгу на тему: «Актуальні міжнародно-правові виклики перед Україною», який відбувся в Українському антикризовому медіа-центрі. Захід було організовано Комітетом НААУ з міжнародного права, Головою якого є Віталій Власюк. Серед іншого, предметом обговорення стали питання, пов'язані з майбутнім спеціальності «Міжнародне право» в процесі реформування вищої юридичної освіти.

Відеозапис заходу можна переглянути за посиланням:

<https://www.youtube.com/watch?v=mqWlgZopncU>

2. НОВЕЛИ (АКТУАЛЬНІ ЗМІНИ) РЕГУЛЮВАННЯ

2.1. Указ Президента України №210/2020 «Про вдосконалення вищої освіти в Україні»

Набрання чинності – 03.06.2020

Президент України видав Указ «Про вдосконалення вищої освіти в Україні», яким, поряд із іншими рішеннями, постановив утворити Раду з питань розвитку вищої освіти в Україні як консультативно-дорадчий орган при Президентові України.

Ознайомитися з текстом Указу можна за цим посиланням:

<https://www.president.gov.ua/documents/2102020-34045>

2.2. Перелік спеціальностей, здобуття ступеня освіти з яких необхідне для доступу до професій, для яких запроваджено додаткове регулювання

Набрання чинності – 19.06.2020

Наказом Міністерства освіти і науки України від 22.05.2020 № 673 було затверджено Перелік спеціальностей, здобуття ступеня освіти з яких необхідне для доступу до професій, для яких запроваджено додаткове регулювання. Обидві спеціальності, за якими здійснюється здобуття вищої юридичної освіти (081 «Право» та 293 «Міжнародне право»), увійшли до цього Переліку.

Ознайомитися з Переліком можна за цим посиланням:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0502-20#Text>

3. ПРОЕКТ «ПРАКТИКА ОНЛАЙН»: ПЕРШИЙ ЕТАП

3.1. Загальна інформація про проект «Практика онлайн»

Комітет НААУ з питань юридичної освіти ініціював запуск проекту «Практика онлайн», спрямованого на надання студентству можливості проходити практику в онлайн-режимі в умовах карантинних обмежень. Реалізація проекту передбачає кілька етапів: збір інформації про колег, готових приймати студентів для проходження практики у віддаленому режимі; донесення інформації про таких адвокатів студентству; налагодження комунікації між адвокатами та студентами; проходження відібраними студентами практики; збір і аналіз даних про результати практики.

3.2. Підсумки першого етапу проекту «Практика онлайн»

Перший етап проекту «Практика онлайн» полягав у пошуку адвокатів і юридичних компаній, які бажають долучитися до участі у проекті та надати студентам можливість для проходження практики. Щоб полегшити процес пошуку практикантів, які якнайкраще відповідають вимогам конкретних адвокатів, Комітет НААУ з питань юридичної освіти створив анкету, яку запропонував заповнити колегам, готовим приймати студентів для проходження практики у віддаленому режимі.

На участь у проекті зголосилося 55 адвокатів, адвокатських бюро та об'єднань. Аналіз заповнених анкет дає можливість зробити певні висновки щодо того, яких студентів адвокати хотіли б бачити як своїх практикантів.

Так, для переважної більшості колег рік навчання студента значення не має: вони готові починати співпрацю з першого курсу. Більше того, якщо йдеться про магістрантів, то 87,3% адвокатів готові приймати на практику осіб, які мають диплом бакалавра не за юридичною спеціальністю, але успішно склали ЄВІ/ЄФВВ та зараз навчаються на магістратурі за юридичними спеціальностями («Право» чи «Міжнародне право»).

Найбільш популярними іноземними мовами виявилися англійська, французька та російська, однак більшість адвокатів

або не вважає володіння іноземними мовами обов'язковим, або розглядає відповідний факт як перевагу.

Найбільш затребуваними сферами спеціалізації виявилися цивільне право та процес, сімейне право, кримінальне право та процес, адміністративне право та процес, а також спадкове право. При цьому для 43,6% респондентів конкретна юридична спеціальність («Право» чи «Міжнародне право»), за якою навчається студент, значення не має.

Для більшості адвокатів не є важливим середній бал академічної успішності, однак має значення мотивація потенційних практикантів, а тому мотиваційний лист поряд із резюме більшість респондентів зазначила серед документів, що повинні бути надані для розгляду кандидатур претендентів на проходження практики.

[Детальніше з результатами анкетування можна ознайомитися в Додатку до цього Бюлетеня.](#)

4. МАТЕРІАЛИ ДО ТЕМИ «ОСВІТА ДОРΟΣЛИХ»

4.1. Участь Голови Комітету О. Поєдинок у роботі круглого столу з обговорення проекту Закону України «Про освіту дорослих»

Дата: 24 червня 2020

Місце: платформа Zoom

Голова Комітету Ольга Поєдинок узяла участь у роботі організованого Міністерством освіти і науки України круглого столу з обговорення проекту Закону України «Про освіту дорослих». Під час заходу, який проводився у форматі відеоконференції Zoom, розробники законопроекту презентували його основні положення. Після презентації учасники круглого столу обмінялися думками щодо необхідності прийняття зазначеного законопроекту Верховною Радою України, а також щодо змісту документа. Планується, що доопрацьований за результатами роботи круглого столу проект Закону України «Про освіту дорослих» буде винесено на громадське обговорення в липні 2020 року.

4.2. Освіта дорослих як суспільна відповідальність та інвестиції в майбутнє (авторський матеріал Наталії Сороки)

Усі ми пам'ятаємо геніальний вислів Альберта Ейнштейна, який порівнював життя з їзду на велосипеді: «Аби втримати рівновагу, потрібно постійно рухатися». Це порівняння часто люблять цитувати педагоги, оскільки воно ідеально підходить до сфери освіти: для того, аби підтримувати рівновагу у складних життєвих ситуаціях та протистояти економічним, політичним, культурним та навіть коронавірусним, викликам, слід продовжувати освіту й (само)розвиток, а не зупинитися, отримавши атестат чи диплом.

Концепція освіти впродовж життя: from cradle to grave

Концепція безперервного навчання сьогодні є провідною для освітньої політики й на національному, і на міжнародному рівнях.

Зазвичай ми асоціюємо освіту з формальним навчанням дітей, підлітків та молоді. Хоча їх справедливо вважають основними здобувачами освіти, а от дорослі, окрім низки інших прав, є носіями права на освіту. Останнє носить універсальний характер та стосується всіх, незалежно від віку.

Відповідно до міжнародного права цілями освіти є всебічний розвиток людської особистості й почуття гідності, надання всім дієвої можливості бути частиною вільного суспільства. Очевидно, цих цілей неможливо досягти виключно через освіту для дітей. Тому в реалізації права на освіту важливою є концепція освіти як процесу, що триває упродовж життя. Роль неперервного навчання є ключовою при вирішенні глобальних освітніх проблем та викликів.

Інститут ЮНЕСКО з освіти упродовж життя UIL (UNESCO Institute for Lifelong Learning) дає таке визначення цього поняття: «По суті, навчання впродовж усього життя засноване на інтеграції навчання й життя, що охоплює навчальну діяльність для людей будь-якого віку (дітей, молоді, дорослих, людей похилого віку, незалежно, чи це дівчата, чи хлопці, жінки, чи чоловіки), у будь-якому життєвому середовищі (сім'я, школа, громада, робоче місце тощо) та через різноманітні способи (формальні, неформальні та інформальні), що разом задовольняють широкий спектр навчальних потреб».

Навчання впродовж цілого життя «від колиски до домовини» (from cradle to grave) – це філософія, концептуальна основа та організаційний принцип усіх форм навчання, що базується на інклюзивних, емансипативних, гуманістичних і демократичних цінностях; вона всеохоплююча і невід'ємна в баченні суспільства, заснованого на знаннях. Міжнародна комісія з освіти XXI століття рекомендує чотири опори навчання, а саме: навчитися знати, навчитися робити, навчитися бути й навчитися жити разом.

Здатність набувати додаткових навичок, оновлювати свої знання й розвивати прихований потенціал мозку набуває все більшої значущості в XXI столітті. Міжнародна організація праці (МОП) у своїй нещодавній доповіді про майбутнє сфери праці роз'яснила, що характер нашого життя різко змінюється, оскільки в багатьох країнах зараз говорять про «четверту промислову революцію», в основі якої лежать автоматизація, перехід на цифрові технології, зростання зайнятості на підприємствах IT-сфери й застосування штучного інтелекту. У результаті попередні навички стають застарілими, а попит на нові – зростає. І тому освіта дорослих може зіграти ключову роль у забезпеченні рівного для всіх доступу до нових можливостей. Крім цього, у деяких країнах демографічні зміни є ще одним вирішальним фактором, що змушує працездатне населення заповнювати більшість робочих місць і вимагає від працівників здобуття сучасних та оновлення наявних знань. До цих факторів додають зростаючу мобільність, вимушене переміщення населення, зміну моделей споживання й виробництва. Такі зміни, зростаюча складність і невизначеність сучасного життя та праці вимагають стійкості, здатності до адаптації, чутливості до навчання від самих людей; з іншого боку – дієвої системи

безперервної освіти, яка рівною мірою заохочує й реалізує ці якості, надаючи дорослим можливість для навчання впродовж цілого життя.

Доступ до матеріалів Belém Framework for Action: harnessing the power and potential of adult learning and education for a viable future [можливий за посиланням:](https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000187789/PDF/187789qaa.pdf.multi)

<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000187789/PDF/187789qaa.pdf.multi>

Економічне обґрунтування неперервної освіти

Ідея безперервної освіти має наукове підґрунтя. Насамперед вона пов'язана з концепцією напіврозпаду знань (concept of the «half-life of knowledge») австрійсько-американського економіста Фріца Махлупа, який звернув увагу на відстань, що характеризує якість та глибину знань, отриманих у минулому, їхню відповідність сучасним вимогам. Період напіврозпаду знань визначають як час після завершення навчання, протягом якого професіонали втрачають половину первинної компетентності. Уважають, що період напіврозпаду знань у різних сферах діяльності людини може складати від декількох місяців до 5–10 років. На думку іншого дослідника з Інституту Світової економіки імені Фернана Броделя (Бразилія) Пітера Т. Найта, напіврозпад знань може мати неоднакову тривалість. Виокремлюють знання з коротким та довгим періодами напіврозпаду. Знання з коротким напіврозпадом здобувають швидко, їхня актуальність є ситуативною (це знання з використання програмного забезпечення, частина технічних і професійних навичок тощо), а от до знань із довгим періодом напіврозпаду належить знання мови, логіки, математики, теоретичної частини професійного навчання. Традиційна академічна освіта впродовж тривалого періоду часу забезпечує людей знаннями, що залишаються актуальними доволі довго і виступають базовим підґрунтям для здобуття знань, які через ті чи ті обставин можуть бути замінені на інші, більш сучасні.

У контексті професійного навчання важливою є визначення одиниці виміру старіння знань фахівця, яку розглядають як період «напіврозпаду» компетентності. Так, зниження компетентності на 50% унаслідок появи нової інформації свідчить, що для багатьох професій цей період настає менш ніж через 5 років. Іншими словами, стосовно системи вищої освіти втрата знань настає раніше, ніж закінчується навчання, а тому вирішити цю проблему можна шляхом запровадження безперервної освіти.

Доступ до статті Peter T. Knight. The Half-Life of Knowledge and Structural Reform of the Education Sector for the Global Knowledge-Based Economy [доступний за посиланням:](https://www.researchgate.net/publication/318380821_The_Half-Life_of_Knowledge_and_Structural_Reform_of_the_Education_Sector_for_the_Global_Knowledge-Based_Economy)

https://www.researchgate.net/publication/318380821_The_Half-Life_of_Knowledge_and_Structural_Reform_of_the_Education_Sector_for_the_Global_Knowledge-Based_Economy

Цінність освіти дорослих

Визначення освіти дорослих уперше з'явилося в Рекомендаціях ЮНЕСКО щодо розвитку освіти дорослих, прийнятих у Найробі в 1976 р. Цю дефініцію було оновлено на VI Белемській конференції 2009 року «Життя і навчання впродовж життя для успішного майбутнього – сила навчання дорослих», за результатами якої видали Белемські рамки дій (Belém Framework for Action, 2009). Згідно з оновленим тлумаченням, освіту дорослих визначають

як сукупність навчальних процесів формальної, неформальної та інформальної освіти, за допомогою яких люди, яких вважають дорослими в суспільстві, до якого вони належать, розвивають здібності, збагачують знання та підвищують свою технічну чи професійну кваліфікацію, одним словом, розвиваються та покращують свою здатність до життя та праці й у власних інтересах, і в інтересах громади й суспільства.

У Рекомендаціях ЮНЕСКО щодо навчання й освіти дорослих від 13 листопада 2015 року зазначено, що навчання та освіта дорослих є центральними компонентами навчання впродовж життя. Дорослі можуть (повторно) здобувати освіту з багатьох причин, а саме:

- ▶ *замінити пропущену або занедбану початкову та/або середню освіту;*
- ▶ *розвивати базові навчальні навички, зокрема грамотність;*
- ▶ *удосконалювати нові професійні навички та досвід для того, аби адаптуватися до змін на ринку праці, кар'єри або для постійного професійного розвитку;*
- ▶ *продовжувати навчання для особистого вдосконалення й дозвілля;*
- ▶ *брати повноцінну участь у суспільному житті та демократичних процесах.*

Крім того, освіта дорослих має неабияку цінність для особи та підвищує якість її життя, оскільки:

- ▶ *відіграє ключову роль у здійсненні інших прав людини, наприклад, права на працю, здоров'я, участь у культурному й суспільному житті;*
- ▶ *емансипує економічно та соціально маргіналізованих дорослих, даючи їм змогу зрозуміти і трансформувати через критичне сприйняття причини їхньої маргіналізації, зокрема шляхом виходу з бідності;*
- ▶ *розвиває компетенції та знання, необхідні для участі в житті суспільства;*
- ▶ *сприяє активному громадянству (active citizenship).*

Також освіта й навчання дорослих мають ширші економічні, соціальні та культурні переваги, приміром визнані Порядком денного сталого розвитку до 2030 року.

Незважаючи на зобов'язання держав щодо освіти дорослих, не завжди зусилля із забезпечення права на освіту для підлітків, молоді та дорослих є результативними. Станом на сьогодні освіта дорослих, зокрема неформальна, що включає програми грамотності, як правило, є найбільш недофінансованою галуззю, бо небагато країн витрачають рекомендовані 3% свого національного бюджету сфери освіти на подолання неграмотності й освітні програми дорослих. Унаслідок цього навчання дорослих переважно не є безкоштовними, а витрати лягають на плечі особи, і це становить нездоланий бар'єр для доступу до освіти дорослих або ж фінансовий тягар для маргіналізованих груп дорослих, які мають сплачувати за доступ до навчання, у якому їм раніше було відмовлено.

Мета освіти дорослих полягає в тому, аби надати людям необхідні навички для здійснення й реалізації їхніх прав і контролю над своєю долею. Таке навчання сприяє особистісному і професійному розвитку, стимулюючи в такий спосіб активніше залучення дорослих до життя суспільства. Також освіта й навчання дорослих допомагають сталому і всебічному економічному зростанню, розширенню можливостей людей у контексті працевлаштування. Отже, освіта дорослих є найважливішим інструментом для скорочення рівня бідності, покращення здоров'я й добробуту та формування стійких освітніх спільнот.

У межах Рекомендацій ЮНЕСКО з навчання й освіти дорослих 2015 року визначені три ключові сфери:

- ▶ *грамотність та базові навички;*
- ▶ *безперервна освіта і професійний розвиток (професійні навички);*
- ▶ *ліберальна, загальнодоступна й громадянська освіта (навички активної громадянської позиції).*

Рекомендації ЮНЕСКО щодо навчання і освіти дорослих від 13.11.2015 р. за доступні покликанням:

http://portal.unesco.org/fr/ev.php-URL_ID=49354&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

Рівність, інклюзія та справедливість

У 2019 році Інститут ЮНЕСКО з освіти впродовж життя UIL опублікував Четверту всесвітню доповідь про навчання й освіту дорослих під гаслом: «Не залишати нікого позаду: участь, рівність, інклюзія». Основну увагу в документі приділено питанням рівності, оскільки не всі мають рівні можливості доступу до навчання та використання переваг освіти дорослих, не всім надаються рівні шанси на отримання гідної роботи, підвищення рівня компетентності та розвитку здібностей, поліпшення якості життя, не всі мають можливість зробити свій внесок у розвиток суспільства тощо. Якщо все залишити без будь-яких істотних змін (замість того, аби надавати допомогу найменш забезпеченим особам і групам населення), то переваги навчання дорослих будуть і далі доступні лише найбільш привілейованим прошаркам суспільства, що, у свою чергу, посилює зростання наявної нерівності, матиме свої негативні наслідки.

У Порядку денному у сфері стійкого розвитку на період до 2030 року акцент зроблено на тому, що всі люди, незалежно від статі, віку, раси, етнічної приналежності, а також особи з обмеженими можливостями, мігранти, корінні народи, діти й молодь, особливо найбільш вразливі категорії та ті, які перебувають у скрутному становищі, повинні мати доступ до освіти впродовж життя, що допоможе їм здобути знання й навички, необхідні для реалізації можливостей та повноцінної участі в житті суспільства.

Одним із головних принципів права на освіту, що впливає з основ прав людини, є універсальність. Кожна людина має право на освіту, незалежно від віку. Вік є забороненою ознакою дискримінації в багатьох контекстах, зокрема в частині прав безробітних літніх людей під час пошуку роботи або доступу до

професійної підготовки чи перепідготовки. Стосовно ж права на освіту, відповідно до застережень Комітету ООН з економічних, політичних, соціальних та культурних прав CESCR, до нього необхідно застосовувати два підходи: з одного боку, літні люди повинні мати доступ до офіційних програм навчання та підготовки, включаючи університети й неформальні програми; з іншого – літнім людям як передавачам знань, інформації та традицій повинні бути надані можливості ділитися своїми знаннями й досвідом шляхом викладання.

Водночас Комітет ООН з питань ліквідації дискримінації щодо жінок CEDAW наголосив, що обов'язок держав-учасниць ліквідувати дискримінацію жінок щодо доступу до освіти поширюється на жінок похилого віку: «Держави-учасниці зобов'язані забезпечити рівні можливості у сфері освіти для жінок будь-якого віку та доступ старших жінок до освіти дорослих і навчання впродовж усього життя, а також до освітньої інформації, необхідної для їхнього добробуту та їхніх сімей».

Доступ до матеріалів порталу Right to Education можливий за посиланням:

<https://www.right-to-education.org/issue-page/th-mes/adult-education-and-learning>

Позитивний міжнародний досвід

У контексті сказаного вище важко переоцінити досвід інших країн, особливо Німеччини, де функціонують центри освіти дорослих та успішно впроваджуються відповідні державні програми. Четверта всесвітня доповідь ЮНЕСКО про навчання й освіту містить цікаву й корисну інформацію про досвід наших іноземних колег у сфері освіти дорослих.

Приклад Польщі: розширення участі стейкхолдерів

Для Польщі характерна добре налагоджена співпраця із галузевими професійними радами у сферах охорони здоров'я, будівництва, фінансів, туризму, моди, інтернет-технологій й автомобільної промисловості, включаючи електромобілебудування. Метою цих рад є розширення співпраці між навчальними закладами та ринком праці для того, аби компетенції, якими володіють дорослі, відповідали потребам роботодавців.

Крім цього, у слабозрозумітих районах країни створюються Центри знань й освіти, що забезпечують зв'язок між здобуттям освіти дорослих і потребами місцевої громади. Ще одним стратегічним підходом Польщі, спрямованим на розширення участі стейкхолдерів, є підтримка народних університетів у межах курсу громадянської освіти Національної програми підтримки розвитку громадянського суспільства. Національна мережа народних університетів складається з некомерційних організацій – провайдерів освіти дорослих у сільській місцевості – і побудована на основі принципів данського філософа Ніколая Грундтвіга.

Реформа системи освіти дорослих в Італії

У 2015 році Міністерство освіти у співпраці з Міністерством економіки і фінансів Італії здійснили реструктуризацію системи

освіти дорослих. У результаті обласні центри навчання дорослих отримали організаційну й навчально-методичну автономію. У центрах можуть навчатися такі категорії осіб:

- ▶ дорослі, що не закінчили обов'язкову середню освіту й бажають отримати атестат про закінчення початкової школи та першого ступеня середньої освіти;
- ▶ дорослі, що прагнуть отримати атестат про закінчення другого ступеня середньої школи;
- ▶ дорослі іноземці, що хочуть записатися на курси італійської мови як іноземної;
- ▶ молодь у віці 16 років і старші, які мають атестат випускника початкової й молодшої середньої школи, але не мають можливості відвідувати денні курси.

Обласні центри навчання дорослих, уключно з тими, що діють у профілактичних установах і в'язницях, структуровані за такими напрямками:

- 1 курси початкової або базової освіти;
- 2 курси італійської мови як іноземної;
- 3 курси середньої освіти: технічні, професійні та художні.

Галузеві кваліфікаційні ради в Угорщині

Відповідно до положення Закону CLXXXVII про професійну підготовку, що набув чинності 1 липня 2018 року, в Угорщині було розпочато формування галузевих кваліфікаційних рад. До складу рад увійшли представники різних секторів економіки, роботодавці й наймані працівники, а також експерти в галузі освітньої і професійної підготовки. Координатором цих рад виступила Угорська торгово-промислова палата. Через ради підприємці можуть безпосередньо впливати на формування Національного кваліфікаційного реєстру, професійні та екзаменаційні вимоги до професійних кваліфікацій, затверджені державою, та на шкільні програми професійної освіти й підготовки. У такий спосіб ради здійснюють безпосередній вплив на розвиток сфери освіти та підготовки дорослих.

Прогнозування рівня підготовки кадрів в Естонії

При Міністерстві освіти і науки Естонії у 2015 році було впроваджено систему прогнозування попиту на робочу силу і професійні навички OSKA, що охоплює всі галузі економіки. Рекомендації OSKA враховують при плануванні кількості місць студентів для отримання професійної освіти, складанні проектів договорів із вищими навчальними закладами на основі результатів діяльності, а також при плануванні заходів для розширення можливостей безперервної освіти дорослих. Фонд страхування від безробіття в Естонії враховує результати діяльності OSKA при навчанні безробітних. Без контролю й оцінки стає все важче зрозуміти, які сфери процесу управління необхідно зміцнити. Кінцева мета полягає в задоволенні потреб учнів, що дозволило б їм повною мірою отримувати користь від навчання.

Система страхування на випадок безробіття як засіб просування освіти дорослих у Німеччині

У 2016 році в Німеччині був прийнятий Закон про страхування на випадок безробіття та зміцнення системи безперервної освіти (нім.: Arbeitslosenversicherungsschutz- und Weiterbildungsstärkungsgesetz), запроваджені пільги, пов'язані з навчанням. Так, працівники, які не мають професійної підготовки, можуть отримати фінансування для здобуття основних навичок (читання, математика, інформаційні технології) у межах підготовки до навчання для отримання професійної кваліфікації. Крім цього, для мотивації низькокваліфікованих працівників до навчання й заохочення до продовження навчання встановлені премії за складання проміжних і випускних іспитів. Зрештою, запроваджена перепідготовка працівників на базі компанії, а саме:

- ▶ умови навчання працівників малих і середніх підприємств (МСП) стали гнучкішими, скасовано вимогу щодо співфінансування роботодавцями витрат на безперервне професійне навчання своїх працівників для підприємств із чисельністю працівників менше 10 осіб;
- ▶ співробітники компаній, у власність яких передаються права володіння і які підпадають під реструктуризацію, отримують прискорений/спрощений доступ до навчання. Працівники у віці 45 років і старше та низькокваліфіковані працівники можуть отримувати фінансування й підтримку для здобуття необхідної кваліфікації.

Критерії якості методик викладання у Німеччині: стандарти GRETA

У Німеччині вдалося досягнути значного прогресу в розробленні універсальних стандартів, що визначають можливості викладання у сфері освіти дорослих. Такі стандарти були нещодавно розроблені в межах науково-дослідного проекту GRETA (2015–2018 рр.). Аббревіатура GRETA означає: «Grundlagen zur Entwicklung eines trägerübergreifenden Anerkennungsverfahrens für die Kompetenzen Lehrender in der Erwachsenen- / Weiterbildung» («Основи розробки процедури перехресного визнання компетентності викладачів у сфері освіти дорослих та підвищення кваліфікації»). Проект фінансує Федеральне міністерство освіти і наукових досліджень, його реалізація здійснюється під керівництвом Німецького інституту освіти дорослих.

У межах GRETA була розроблена модель, що включає всі компетенції, необхідні для викладання у системі освіти дорослих, і може використовувати різні методи для перевірки й підвищення ефективності праці педагогів. Наприклад, модель може слугувати орієнтиром для «портфельної» оцінки компетенцій педагога, здобутих шляхом неформальної освіти, еталоном для програм підготовки викладачів-інструкторів тощо.

Основи GRETA були створені в партнерстві з найбільшими асоціаціями провайдерів послуг освіти дорослих у Німеччині: Асоціацією німецьких освітніх організацій, Національним комітетом «Робота і життя», Німецьким консорціумом протестантів з питань освіти дорослих, Німецькою асоціацією безперервної і дистанційної університетської освіти, Німецьким

товариством освіти дорослих, Асоціацією організацій безперервної освіти, Асоціацією німецьких приватних шкіл та ін.

Доступ до матеріалів 4th Global report on adult learning and education: leave no one behind: participation, equity and inclusion, 2019 доступний за посиланням:

<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000372274>

Як зазначають німецькі фахівці, у сфері освіти чітко можна простежити межі між «турботою» держави й «дозволом» держави. Центри освіти дорослих завжди активно просуватимуть освітні зміни в політиці, що в результаті призводитиме до відкритих та рівних можливостей, ефективної та кооперативної системи безперервної освіти.

Ураховуючи протиріччя між важливістю продовження освіти для майбутнього, з одного боку, і відсутністю визначених пріоритетів і розподілу ресурсів, з іншого, у 2006 році Європейський Союз оголосив про нагальну необхідність поліпшення фінансування подальшої освіти держав-членів. Суть нових підходів можна коротко визначити формулою: «Фінансування освіти дорослих слід сприймати не як витрати, а інвестиції в майбутнє».

Доступ до матеріалів дослідження «Центри освіти дорослих: освіта як суспільна відповідальність» доступний за посиланням:

http://www.dvv-international.org.ua/fileadmin/files/eastern-neighbors/Ukraine_pics/ukraine_2/centry_obrazov_vzroslykh.pdf

Українські реалії

Україна залишається однією з небагатьох європейських країн, де освіта дорослих функціонує без закріплення на законодавчому рівні та без бюджетного фінансування.

Наразі єдина норма, що регулює питання освіти дорослих, це ст. 18 Закону України «Про освіту», що є надто загальною та сфокусована головним чином на післядипломній освіті. Формулювання ч. 1 ст. 18 таке: «органи державної влади та органи місцевого самоврядування створюють умови для формальної, неформальної та інформальної освіти дорослих» є доволі абстрактним та не дає розуміння, як повинна функціонувати освіта дорослих: не містить положень щодо управління, зокрема розподілу повноважень між центральними органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, фінансування, державно-громадського (державно-приватного) партнерства.

Для законодавчого забезпечення розвитку освіти дорослих, яка мала б стати одним із напрямків державної політики, необхідно визначити її завдання і принципи, пріоритетні напрямки, дати визначення термінам освіти упродовж життя, освіти дорослих, здобувачів і провайдерів освіти дорослих, неформальної та інформальної освіти, визначити структуру тощо.

Сподіваємося, що ситуацію вдасться вирішити, прийнявши Закон «Про освіту дорослих», над проектом якого вже кілька років поспіль працює робоча група Міністерства освіти і науки. Проте як безумовно позитивну тенденцію необхідно розцінити помітне зростання уваги до питань, пов'язаних з освітою дорослих. На усвідомлення важливості цієї проблеми вплинули й зовнішні, і внутрішні чинники.

До зовнішніх варто передусім зарахувати документи й ініціативи ООН, ЮНЕСКО, Міжнародної організації праці, Ради Європи, Європейської Комісії, а також резолюції, конвенції, меморандуми, рекомендації, схвалені багатьма всесвітніми й регіональними форумами з проблем освіти дорослих як ключового елемента освіти упродовж життя. Крім цього, відповідно до ст. 433 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС сторони вивчають можливості розвитку співробітництва у сфері середньої освіти, дистанційного навчання та освіти протягом життя.

До внутрішніх чинників належить насамперед активність громадянського суспільства, що є важливим партнером у цьому процесі.

Попри різні труднощі та суперечності становлення освіти дорослих, зокрема, її нерозуміння, недооцінку й навіть спротив чиновників різних рівнів, висловимо обережний оптимізм стосовно того, що жвавий інтерес до цієї проблеми та позитивний досвід іноземних колег допоможуть урешті-решт «запустити» процес упровадження доступної та відкритої для всіх освіти дорослих, невід'ємним елементом якої стануть центри освіти дорослих – чи не найважливіша інституційна ланка в продовженні освіти.

На завершення підсумуємо, що освіта дорослих є найважливішим інструментом для скорочення рівня бідності, покращення здоров'я і добробуту, а її фінансування – вдалою інвестицією в майбутнє!

5. ПУБЛІКАЦІЇ У СФЕРІ ДІЯЛЬНОСТІ КОМІТЕТУ

5.1. Рекомендації щодо впровадження змішаного навчання у закладах фахової передвищої та вищої освіти

Міністерство освіти і науки України підготувало та опублікувало Рекомендації щодо впровадження змішаного навчання у закладах фахової передвищої та вищої освіти. Рекомендації щодо навчання в умовах обмеження кількості аудиторних занять згруповані в три блоки: організаційний, методичний і технологічний.

Рекомендації розміщено за посиланням:

<https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/rekomendacij-shodo-vprovadzheniya-zmishanogo-navchannya-u-zakladah-fahovoyi-peredvishoyi-ta-vishoyi-osviti>

5.2. Лист Міністерства освіти і науки України «До питання уникнення проблем і помилок у практиках забезпечення академічної доброчесності»

20 травня 2020 року Міністерство освіти і науки України скерувало керівникам закладів вищої освіти та наукових установ Лист № 1/9–263 «До питання уникнення проблем і помилок у практиках забезпечення академічної доброчесності», додатком

до якого є Аналітична записка «Запобігання окремих проблем і помилок у практиках забезпечення академічної доброчесності».

Текст Листа та Аналітичної записки можна знайти за посиланням:

http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/73710/

5.3. Публікації щодо реформування вищої юридичної освіти в Україні

Наводимо перелік публікацій щодо розвитку української вищої освіти взагалі та реформування юридичної освіти зокрема:

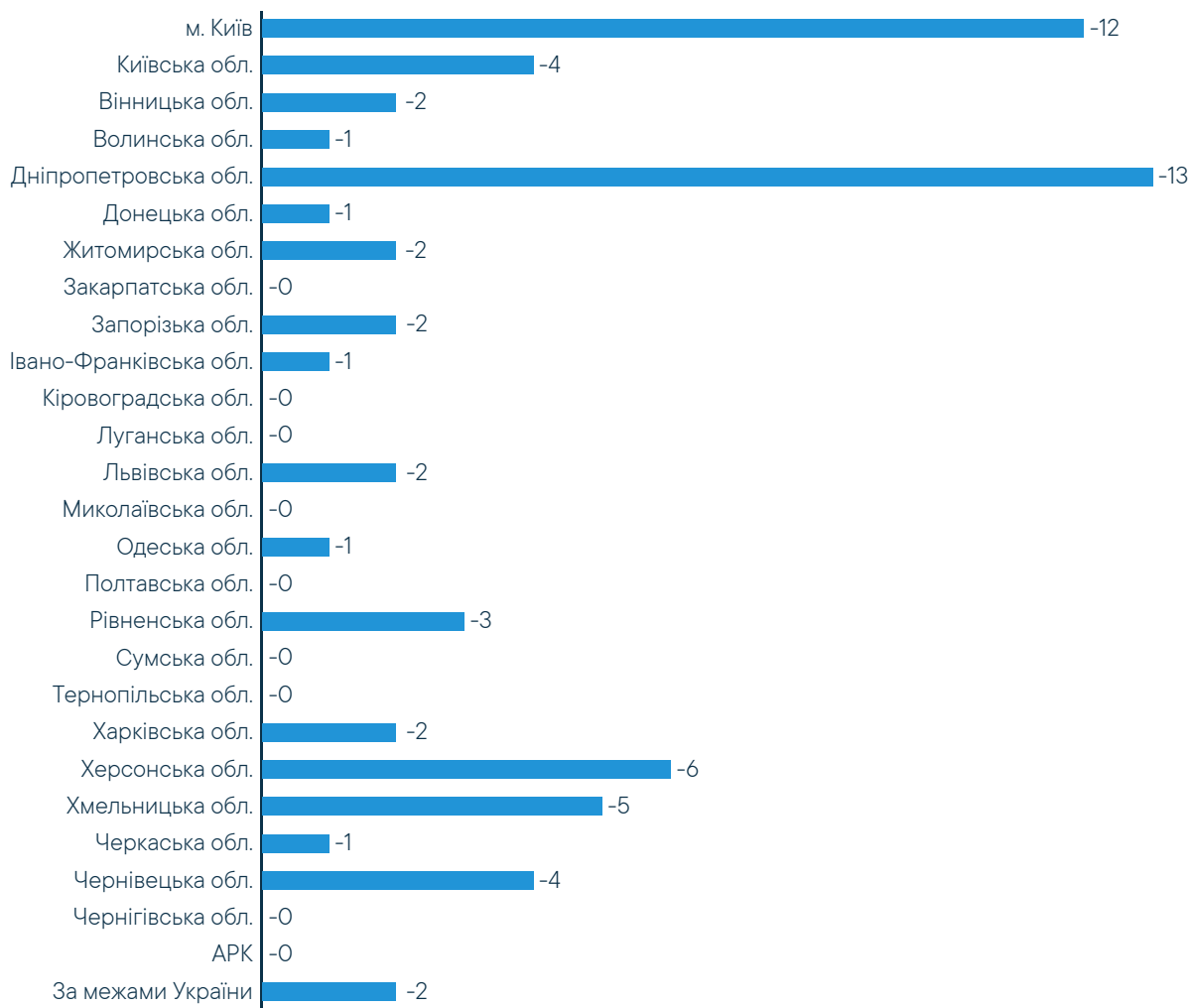
- ▶ *Матеріал за результатами роботи круглого столу на тему: «Юридична освіта та юридична практика»*
текст доступний за посиланням:
<http://www.golos.com.ua/article/332183>
- ▶ *Інтерв'ю народного депутата України Юлії Гришиної про стан і перспективи розвитку юридичної освіти в Україні*
текст інтерв'ю – за посиланням:
<https://sud.ua/ru/news/publication/171733-dodatkovikh-vimog-dlya-otrimannya-yuridichnoyi-osviti-ne-peredbachayetsya-nardep>
- ▶ *Стаття «ЄФВВ і якість юридичної освіти...», автор – Іван Шемелинець*
стаття доступна за цим посиланням:
<https://medium.com/@shemelynets2016/%D1%94%D1%84%D0%B2%D0%B2-%D1%96-%D1%8F%D0%BA%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C-%D1%8E%D1%80%D0%B8%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%BE%D1%97-%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B8-7b5d7c16d418>
- ▶ *Стаття Павла Штутмана «Дуальна освіта – не за те боролись»*
текст – за цим посиланням:
<http://fru.ua/ua/media-center/blog/shtutman/dualna-osvita-ne-za-te-borolyis>

6. ДОДАТОК

Підсумки першого етапу проекту «Практика онлайн»

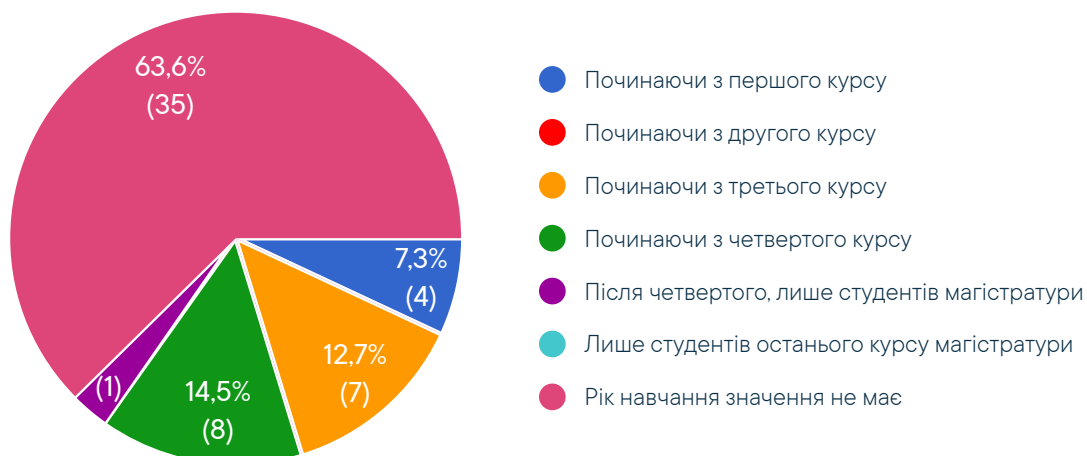
Регіон основної діяльності адвоката/компанії

55 відповідей

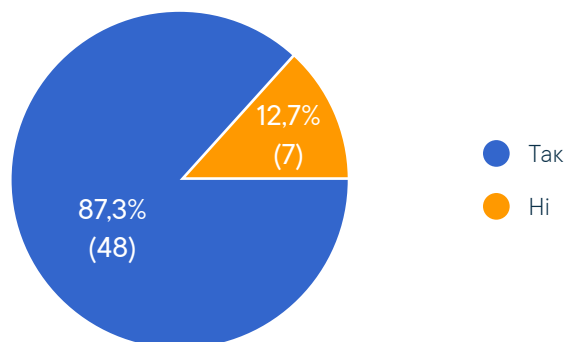
З якого курсу Ви готові приймати студентів на практику?

55 відповідей

Чи готові Ви приймати на практику осіб, які мають диплом бакалавра не за юридичною спеціальністю, але успішно склали ЄВІ/ЄФВВ та зараз навчаються на магістратурі за юридичними спеціальностями («Право» чи «Міжнародне право»)?

55 відповідей

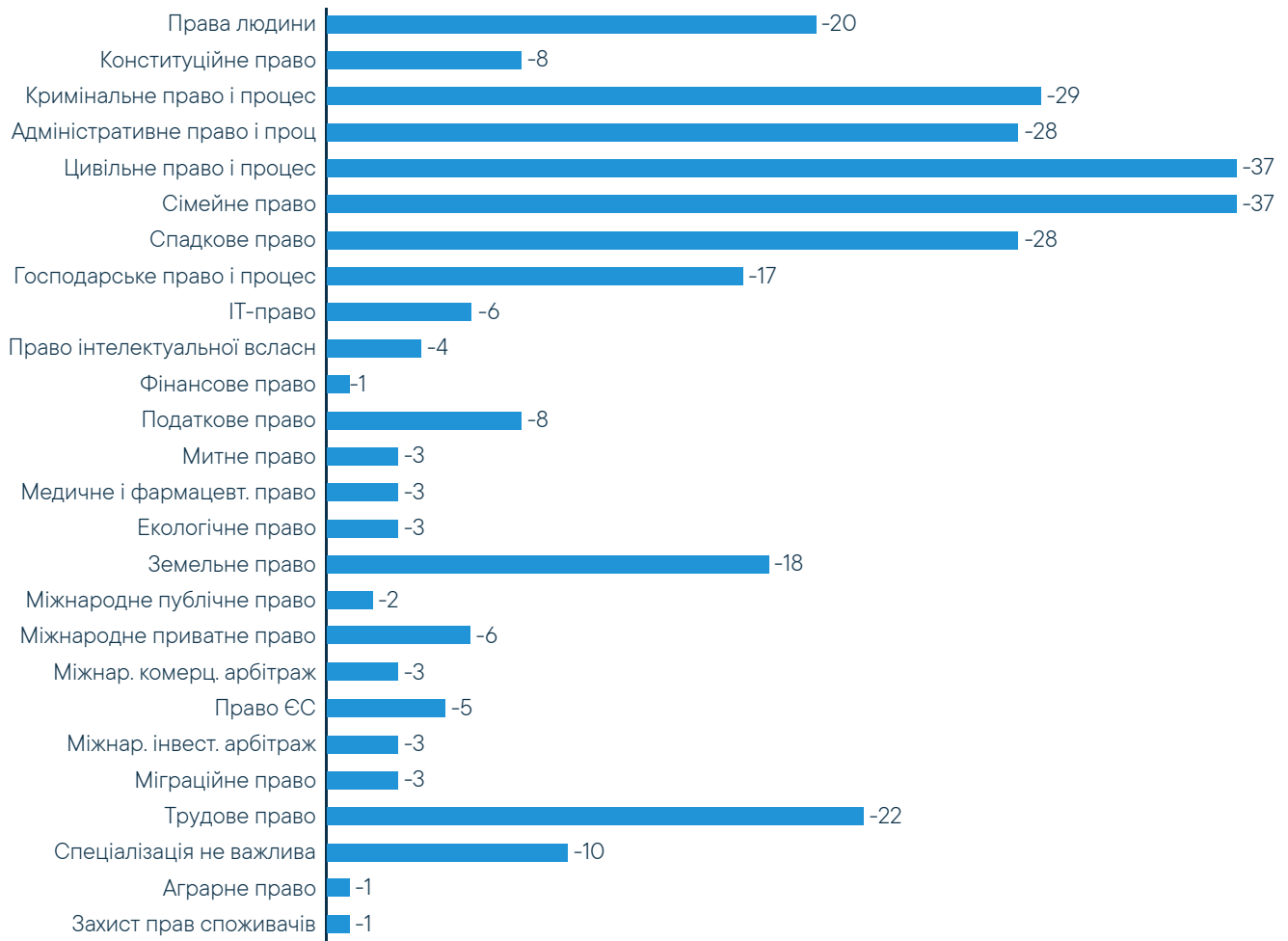
Студентам якої з юридичних спеціальностей («Право» чи «Міжнародне право») Ви віддасте перевагу для цілей проходження практики?

55 відповідей

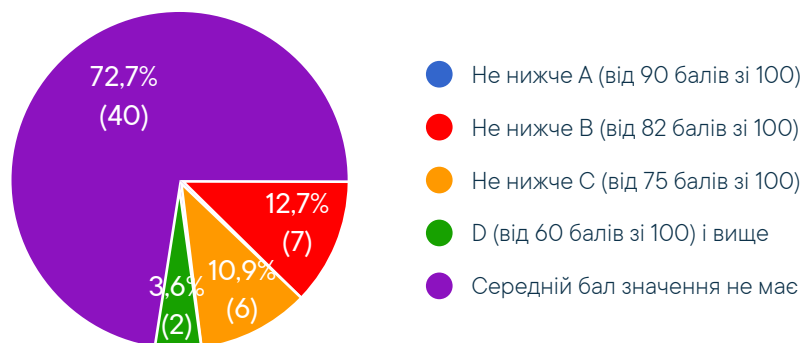
Які сфери освітньої спеціалізації студентів найкраще відповідають профілю Вашої роботи?

55 відповідей

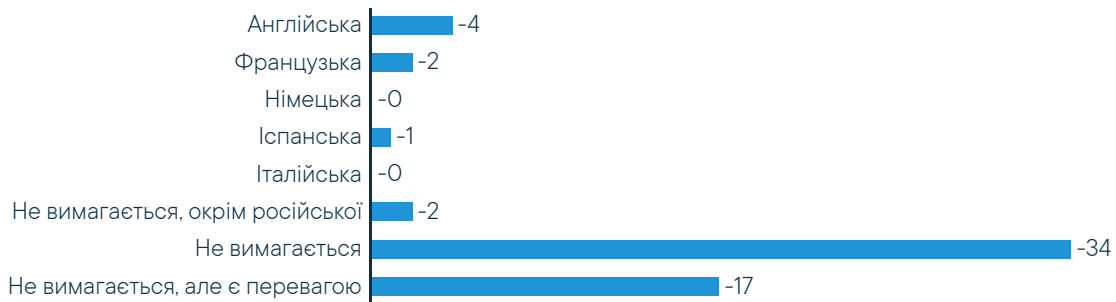
Студентів із яким середнім балом Ви готові приймати для проходження практики?

55 відповідей

Володіння якими іноземними мовами на рівні не нижче B2 (вище середнього, незалежний користувач) є необхідним для проходження практики?

55 відповідей

Які документи повинен надати студент, щоб його кандидатуру для проходження практики було розглянуто?

55 відповідей

